

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора Чирви Ольги Григорівни на дисертаційну роботу Вінтсі Жое Розвельт Ідрісса на тему: «Підвищення конкурентоспроможності у забезпеченні економічної безпеки агрохолдингів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами

У сучасних умовах питання конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності як чинника та умови економічної безпеки набувають особливої актуальності, що в значній мірі зумовлено негативними тенденціями в економіці, які істотно посилюються в останні роки. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності характеризується негативним впливом загроз і викликів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, що призводить до затяжного падіння фінансової стійкості та прибутковості українських суб'єктів підприємництва. Це повною мірою стосується агрохолдингів, роль яких на ринку сільськогосподарської продукції істотно зростає. Разом з тим зростають і перманентні ризики, що вимагає застосування інструментарію підвищення конкурентоспроможності. Необхідно враховувати вплив зовнішніх факторів, який традиційно великий у цій галузі економіки (погодні умови, платоспроможний попит, кон'юнктура на світових продовольчих ринках, зростання залежності від імпорту, витіснення вітчизняного виробника з внутрішнього ринку, прогалини державного регулювання та ін.). Дисертація Вінтсі Жое Розвельта Ідрісси є важливим кроком у подальшій розробці теоретичних та методичних положень економічної безпеки регіону на основі сучасної концепції економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності на основі використання сучасного стратегічного інструментарію підвищення конкурентоспроможності.

Дисертаційна робота за своєю тематикою є актуальною та результати досліджень мають суттєве наукове значення для визначення шляхів забезпечення економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання засобами підвищення конкурентоспроможності.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри управління фінансово-економічною безпекою Університету економіки та права «КРОК» за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості. Методологічні та теоретичні основи дослідження базуються на фундаментальних положеннях теорії економічної безпеки та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі економічної безпеки агрохолдингів управління нею, системології економічної безпеки, методів та моделей аналізу даних. У дисертаційній роботі Вінтсі Жое послідовно визначено мету, сформульовано наукове завдання, предмет та об'єкт дослідження. Теоретична цінність дисертації, положення та результати дослідження, які формують наукову новизну, ґрунтуються на комплексі загальнонаукових і формально-логічних методів та методичних досліджень, що містять методи логічного узагальнення та систематизації, абстрактний метод, прийоми аналогії та зіставлення, компаративного аналізу, економіко-статистичні методи. Для аналізу показників конкурентоспроможності та економічної безпеки застосовано кореляційно-регресійний та дисперсний аналізи. Методи економічного моделювання застосовувалися для побудови моделей забезпечення економічної безпеки.

Інформаційну базу досліджень становили законодавчі й нормативно-правові акти; дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України; офіційні статистичні дані міжнародних та європейських організацій; науково-методичні та прикладні напрацювання вітчизняних і зарубіжних економістів; *Internet*-ресурси, статистика аграрних холдингів

Структура дисертаційної роботи та її логічне побудування визначені метою і є комплексом розробок теоретичних положень, методичних підходів та науково-практичних методик оцінки показників конкурентоспроможності та економічної безпеки агрохолдингів, та визначається необхідністю забезпечення економічної безпеки агрохолдингів шляхом підвищення конкурентоспроможності. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження апробовані на восьми міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

Основний науковий результат дисертаційної роботи Вінтсі Ж.полягає у вирішенні проблемних питань щодо забезпечення економічної безпеки агрохолдингів шляхом підвищення їх конкурентоспроможності. Винесені здобувачем на захист результати наукового дослідження мають наукову новизну. Серед них, зокрема, необхідно відзначити:

1) вперше розроблено та запропоновано модель визначення й оцінювання конкурентоспроможності агрохолдингів (с.194-198); як результативного маркера їх економічної безпеки, складовими якої є показники ефективності виробництва, ефективності управління персоналом, рівня фінансового стану, ефективності менеджменту та зведений показник впливу зовнішніх факторів, що враховує конкурентоспроможність агрохолдингів на внутрішньому та зовнішніх ринках збуту;

2) удосконалено визначення поняття «система економічної безпеки агрохолдингів» (с.33), яке, на відміну від наявних, містить фінансові, виробничі, техніко-технологічні, кадрові, силові, інституційні, конкурентно-ринкові, інтерфейсні, інформаційні та екологічні компоненти та поняття

«конкурентоспроможності агрохолдингів», на основі функціонального підходу, що, на противагу від існуючих структурного та поведінкового підходів, указує на «провали ринку», загрозливі для їх економічної безпеки;

3) запропоновано методика розрахунку індексу економічної безпеки агрохолдингів (с.71,201) за оцінкою внутрішнього та зовнішнього середовища їх діяльності за такими ознаками: об'єктивні, суб'єктивні, універсальні, спеціалізовані, кількісні, якісні, комплексні та симплексні. Здійснено порівняльний аналіз «сильних» і «слабких» сторін наявних методів та доведено, що інтегральний потенціал комплексних і надійність та достовірність об'єктивних методів оцінки економічної безпеки агрохолдингів мають порівняно вищу ефективність у системі існуючих методик, що, впливає на ефективність процесу розробки конкурентних стратегій;

4) розроблено систему інформаційного забезпечення процесів підтримки економічної безпеки агрохолдингів на бажаному рівні (с. 145-162), елементами якої є: інформаційна база забезпечення економічної безпеки шляхом формування стратегій конкурентоспроможності; технології та програмне забезпечення щодо збору й обробки потрібної інформації; механізм інформаційного забезпечення формування стратегій конкурентоспроможності агрохолдингів у контексті їх економічної безпеки; алгоритм інформаційного забезпечення; схема інформаційних потоків у процесі формування стратегій конкурентоспроможності агрохолдингів України у контексті забезпечення їх економічної безпеки;;

5) визначено комплекс методологічних принципів розробки стратегій забезпечення економічної безпеки агрохолдингів (с.56,69), який охоплює такі принципи, як: переваги економічної безпеки, системності, стійкості ресурсної бази, життєвості, сконцентрованості, врахування сфери конкуренції, плановості, конкурентності, інформативності, узгодженості (координованості, збалансованості), адаптивності (гнучкості), раптовості, інкременталізму, конвергентності, дивергентності, результативності;

6) запропоновано механізми забезпечення економічної безпеки шляхом реалізації окремої стратегії або комплексу стратегій конкурентоспроможності (с. 183-189), що, на відміну від існуючих, базуються на розробленій моделі оцінки рівня економічної безпеки агрохолдингів, основою якої слугувала модель оцінки ймовірності банкрутства, що була запропонована Дж. Аргенті (А – рахунок), а також охоплюють процедури формування відповідного комплексу стратегій;

7) здійснено оцінку головних деструктивних чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на економічну безпеку агрохолдингів України (111-120,267,268,269,270,271); яка показала найбільш негативний вплив безпосередніх чинників виробництва і тиску зовнішньої конкуренції на експортних ринках;

8) проведено класифікацію стратегій підвищення конкурентоспроможності агрохолдингів за їх впливом на стан економічної безпеки агрохолдингів (с.57). Визначено, що найбільш прогресивною є антиконкурентна стратегія «блакитного океану», яка пов'язана з науково-технологічними інноваціями та нівелює негативні соціально-економічні наслідки цінової конкуренції для економічної безпеки підприємства;

9) розроблений механізм формування синергетичного зв'язку між економічною безпекою підприємства та конкурентоспроможністю(с.5,22), зокрема доведено, що підвищення конкурентоспроможності є необхідною умовою і результуючим маркером забезпечення економічної безпеки підприємства, яка у свою чергу є базовим принципом існування й передумовою конкурентоспроможності підприємства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових праць загальним обсягом 3,75 д.а., особисто авторові належить 3,35 д.а. З них 4 статті надруковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття - у зарубіжному виданні, 6 тез доповідей - у

матеріалах науково-практичних конференцій.

Основний зміст дисертації у достатній мірі відображений в авторефераті.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики. Дисертаційна робота Вінтсі Ж.Р.І є вагомим внеском у розвиток теорії і практики економічної безпеки.

Сформульовані в дисертації результати дослідження, висновки та основні положення дозволили виробити рекомендації щодо розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності для забезпечення економічної безпеки агрохолдингів, які покладені в основу розробки теоретико - методичних положень та науково-методичного забезпечення вирішення досліджуваної проблеми. До результатів, які мають практичне значення, належать наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження, які можуть бути використані органами управління при розробці засобів підвищення конкурентоспроможності для забезпечення економічної безпеки підприємства. Висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, мають практичне значення та можуть бути використані для підвищення конкурентоспроможності агрохолдингів з метою забезпечення їх економічної безпеки. Це підтверджується їх упровадженням в Українській аграрній конфедерації (довідка № 2-2/66 від 24.09.2018 р.); Департаменті аграрної політики та сільського господарства Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 537 від 12 вересня 2018р.), агропромхолдингу «Астарта» (довідка №29/156 від 03.10. 2017 р.); Херсонській обласній державній адміністрації (довідка №58-7523/0/18/05 від 2018 р.), ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (акт від 20 вересня 2018 р. про впровадження результатів дослідження у навчальний процес).

Зауваження та дискусійні положення дисертації:

1. У теоретичній частині автору варто було б конкретизувати критерії економічної ефективності агрохолдингів та запропонувати власні підходи до їх визначення, розрахунку та оцінки (ст. 25–37).

2. У підпункті 2.2. “Виявлення загроз економічній безпеці агрохолдингів України в процесі реалізації їх конкурентних стратегій” необхідно вказати напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в контексті виходу на європейські ринки, зазначивши наявні в країнах ЄС вимоги до якості та безпечності продуктів харчування (ст. 100). Адже стратегія є довгостроковим планом дій, вона має передбачати диверсифікацію ринків збуту вітчизняної сільськогосподарської продукції.

3. Дискусійним є твердження автора, що найбільш прогресивною для аграрних холдингів є антиконкурентна стратегія “блакитного океану”, яка пов’язана з науково-технологічними інноваціями та нівелює негативні соціально-економічні наслідки цінової конкуренції для економічної безпеки підприємства (ст.22). Основною ідеєю даної стратегії є відмова від жорсткої конкуренції і пошук вільних ніш, “блакитних океанів”, сегментів ринку, на яких немає конкуренції, оскільки не встановлені правила і стандарти. Вихід компанії на такий “блакитний океан” дозволяє зробити значний стрибок та робить непотрібною конкуренцію. Водночас, для даної стратегії потрібні проривні інновації, яких бракує в Україні.

4. У п. 1.2. “Стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства шляхом підвищення його конкурентоспроможності”(с. 38–55) необхідно деталізувати критерії оцінки запропонованої стратегії та етапи її практичної реалізації.

5. Досліджуючи проблеми функціонування агрохолдингів України (с. 106) автором зосереджено увагу лише на економічних складових, водночас, для оцінки ефективності діяльності інтегрованих структур необхідним є аналіз соціальних та екологічних аспектів функціонування аграрних холдингів.

6. При розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності агрохолдингу (ст. 125) не враховано трансакційні витрати, які впливають на рівень економічної безпеки корпорацій. Принципово важливим є не мінімізація, а оптимізація обсягу та структури

трансакційних витрат. Оскільки необґрунтоване та надмірне скорочення даних витрат може призвести до послаблення взаємозв'язків із суб'єктами інституціонального оточення, втрати ринкових позицій, зниження рівня довіри споживачів та партнерів, зменшення лояльності персоналу та, як наслідок, втрати прибутків.

7. У п. 3.1. “Вдосконалення системи інформаційного забезпечення формування стратегій забезпечення економічної безпеки агрохолдингів” (с. 145) автором не наведено прикладів використання інформаційних систем товаровиробниками, також відсутні економічні розрахунки ефективності їх запровадження. Водночас, використання інформаційних технологій та інформаційно-комерційних систем здатне підвищити раціональність трансакційних витрат.

8. Досліджуючи стратегії конкурентоспроможності агрохолдингів (с. 287 Додаток У), автор лише описує їх. Водночас, без представлення економічних показників діяльності товаровиробників у динаміці не можна визначити ефективність обраних стратегій та розробити рекомендації щодо їх практичної апробації.

9. Автором представлено модель оцінки рівня конкурентоспроможності (комплексу стратегій конкурентоспроможності) та економічної безпеки підприємств на основі оцінювання агрохолдингів, які функціонують в Україні (с. 196). Водночас, для комплексної оцінки суб'єктів господарювання та перевірки отриманих результатів мають бути також представлені дані господарської діяльності інтегрованих формувань, які досліджувалися. Важливим є порівняння показників діяльності агрохолдингів та інших суб'єктів господарювання (сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств).

Проте наявність дискусійних положень та зауважень не знижують загальної цінності дисертаційної роботи автора.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Вінтсі Жое Розвельта Ідрісси «Підвищення

конкурентоспроможності у забезпеченні економічної безпеки агрохолдингів» виконана на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують актуальне науково-практичне завдання, яке полягає у розробленні концептуальних засад та науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки агрохолдингів шляхом підвищення конкурентоспроможності.

Зміст представленої дисертаційної роботи в цілому відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети та завдань дослідження. Автореферат повною мірою розкриває основні положення дисертаційної роботи, тема якої відповідає паспорту спеціальності 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Дисертаційна робота Вінтсі Жое Розвельта Ідрісси «Підвищення конкурентоспроможності у забезпеченні економічної безпеки агрохолдингів» відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, що містяться у п.п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а дисертант Вінтсі Жое Розвельт Ідрісса заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

О.Г.Чирва

Ректор

О.І.Безлюдний